

Pabloa k'arta b'ud'a mebēřã Roma bid'arãita

Saludo diabued'a

1 Mũřã Pabla, mũřã Jesucristo nezok'a, mũřã izha jũrũpe zok'asia bed'ea biata jaramarẽã Daizezed'eta. **2** Maũẽnabema izha bed'eata jarabibari b'ead'ad'eba na wed'auba jarad'ata b'u tab'ea: **3** Maũ bed'ea biabara jara b'ua zhi Warrata dazhirã Nok'o Jesucristota, izhira rey David'eba uruta b'asia dazhi k'ãwũnerã. **4** Izhira Daizeze Warrata zarea bara b'ũta Jawurebiaba k'awuabisia, mawũã k'awuabisia beud'ata piradrud'ad'eba.

5 Jesucristobara mũřã izhi biaba jũrũpe zok'asia, aramaũne drua jõmaũnebemaba ijãnamarẽã izhid'ebemata kũãg'a.

6 Marã maũřãnebemata b'ea, marã jũrũkuasia b'eamarẽã Jesucristod'eta. **7** Jõma marã Roma pũwũrud'ebemata b'era Daizezeba kũãg'ata b'ea, marã jũrũkuasia izhid'eta b'eamarẽã: Mawũẽ izhi biaba marã adu-a b'eabiya dazhi Zhibari dazhirã Zezeba dewara Nok'o Jesucristoba.

Pablo wã krĩna b'ad'a Romaĩnu

8 Mũã naara jaraira Jesucristod'eba mũãřã Daizezea zhibia ji b'ua marã jõmaũbari, marãba Jesús'debema ijã b'eta trũpoa nũmũbari eũjũã jõmaũne. **9** Mũãřã Daizezera soid'u arib'ae b'ũba bed'ea biata jara b'ua zhi Warrad'eta, izhara k'awua b'ua mũã marã ewariza jara tau eãta mũ zhiwid'ibũrud'era. **10** Mũřã zhiwid'i b'ua Daizezeba krĩnabũru wãbimarẽã marãma. **11** Mũã marã ũdu krĩna b'ua Jawurebiad'ebemata jaraita, aramaũne jipa nũmeãmarẽã. **12** Aramaũnerã zhiya zareabi nũmeãna Jesús'debema ijã b'ed'eba marãbid'a mũãbid'a.

13 Mebēřã, mũã marãba k'awuad'aita krĩnata k'awuaudua mũřã biod'e marãma wãza b'ua, aramaũne marãnebemabid'a

Jesúsde bemata ñjānamarēã dewaraurã judíorã ēãba ñjānapead'a kīrāk'a, mawūāmina id'i basiid'u wā b'e ēã nūmūã. **14** Estudiad'ata b'ea, estudiad'a ēãta b'ea, krīcha erub'ea, krīcha ne ēã b'ea mūārã jaraibara bed'ea biara. **15** Mawūē mūārã Jesúsde bed'ea biara marāãbid'a k'adrūabai jaraya marā b'ea Romane.

Zareata bed'ea biad'ebema

16 Mūrã pera ēã Jesúsde ebema bed'ea biata jaraira, mañ Daizeze zareata jōma zhi ñjābūdata ēdruid'ebema judíorãta judíorã ēãta. **17** Mañ bed'ea biad'eba Daizezebara k'awuabi b'ua izhara bed'ea ne ēã b'ubarita ñjābūrud'eba. Mañēnabemata zhi b'umata mawūã b'ua: Daizezema bed'ea ne ēã b'ura ñjā b'ud'eba izhi ũme b'ai jō ēã b'aya.

Bed'ea bara b'ea beubari b'era

18 Daizezebara izhi kīrūbira ũtreba k'awuabi b'uta zhārã pua k'awua ob'ua bia ēãta ob'eta, bia ēãta ob'eba idu k'awuabid'a ēã b'eta bed'ea izhid'e wārãta. **19** Daizezed'ebemata k'awuad'ai b'ura bia k'awua b'ea izha k'awuabi b'uba. **20** Izhid'ebemata ũdud'ak'ara, izhi zareata jōk'ara, izhira Daizezeta b'ura dajada ũdu nūmūã ējūã osi wed'auga, mañta k'awuaid'e b'ua izha k'arē ob'ud'eba, mawūē bia ēãta ob'ebara k'awuad'a ēã ab'ed'a ēã. **21** Daizezed'ebema k'awua b'eta Daizezera ibia jarad'a ēã, miã zhibia jida ēã, aramañne sāvūãta k'awuad'a ēã, aramañne sod'ebara k'awuad'a ēkīrāk'a b'eba so pāriġu b'ea. **22** Krīcha banane b'ed'e krīcha ne ēã b'ea. **23** Daizeze beuk'ata zhi zromane edad'aik'ad'e, zhi zromarāne erub'ea ne dazhi zad'e nūme jōbarita, ibanarã zata, nendūwūru jērū kīmarē b'e zata, nendūwūru jāne wā b'e zata mawūã erub'ea.

24 Mañba Daizezebara idaribisia āzhik'awua ne mitiata od'amarēã, āzhi soba krīñata od'amarēã, mawūē āzhirāñu dazhi perata ob'ea. **25** Daizezed'ebemata wārānebemane nūmeñk'ad'e sewad'ebemane nūmeñ, aramañne Daizezeba ne okuad'a zata zhi zromane ibia jara erub'ea Daizeze zhi okuad'a k'āñabara, mañne izhitru ibia jarad'aid'e b'ua ewari nūmū jōma. Amén.

26 Maũba Daizezebara idaribisia āzhi k'awua od'amarēã dazhi perata. Mawũẽ wũērārã āzhid'era ab'ari wũērã ũme dazhi perata ob'ea. **27** Zhũmakīrārāsīd'a ab'arika b'eta wũērã tōb'ari ēã idaribipe ab'ari makīrã ũme dazhi perata ob'ea. Aramaũne ab'ari makīrã ũme dazhi perata ob'eba āzhikusa Daizezea zuburia obi b'ea jāpe nũmeba.

28 Mawũã b'ebara Daizezed'ebema k'awua krīñana ēãba Daizezebara chāb'arikuasia āzhi krīchara bia ēãta nũmeã, āzhi k'awua od'amarēã k'ārẽ o ēbai b'ũta. **29** Ne jōmaũ bia ēãta ob'eba kīma ēãta eruk'āĩbada, ne mitiata obada, ne wuaabũru krīñabada, bia ēãta obada, zhārāba ne erub'ũ k'area bī ēãbada, miã beabada, k'aik'aiabada, zhārã sewabada, bed'eata obada. **30** Zhārã jarabada, Daizezera juradea, zhārāma mitia bed'eabada, zhi zromane b'ea, bigaud'e b'ea, krīcha jurubada bia ēãta oita, ũrīna ēã āzhi zhibarirã bed'eara. **31** Krīchad'e duanu ēã, āzhi bed'eara arīb'aed'a ēã, zhārã kuāg'a edad'a ēã, āzhi bī ēã od'ara bed'ea ne ēãne edad'a ēã, zhārã sozuburiad'a ēã. **32** Mawũã b'ebara k'awua b'ea Daizezebara pua k'awua oita, aramaũnerã maũ k'aud'a b'era aduaita beuya. Mawũãsiid'u maũ k'aud'a b'ea, aramaũne sobia b'ea maũ k'aud'a b'e bawara.

Daizezeba k'awua oid'ebema

2 1 Maũba bu zhārã jara b'ũra bed'ea ne ēãne b'arārũã, bua awũrũta jarabũrud'era buzhikusa jarabũrua, bua zhārã jara b'ũta ab'ũta ob'ũd'eba. **2** K'awua b'ea bia ēãta ob'era Daizezebara pua k'awua obaria k'ārẽ od'a wārãneba. **3** Bia ēãta obada b'eta bua jara b'ũta buara ab'ũta ob'ũra, ĵbu krīchama bũra ēdrũika Daizezeba pua k'awua oid'ebara? **4** ¿O bũma seri ēka izha k'ābãēã sozuburia nũmũba zrog'a b'ũra, buara k'awua ēã nũmũ ēka izhara sozuburia b'ũta k'azhiruara āmape izhita pẽwãmarēã? **5** Mawũãmina bu sora zarea nũmũã k'azhiruata āmape izhi pẽwãĩrã, mawũẽ izhi kīrũbita buzhikusaita bira wã kīrũ zuburia oi ewaried'a. Maũnerã k'awuabiya sãwũã pua k'awua oi b'ũd'e obũrũta Daizezebara. **6** Izhara ab'a ab'ũa k'ārẽ diaya āzha k'ārẽ od'abari. **7** Izhi ũme b'ai jō ēãta diaya biata ob'eba jurũ b'ea izha bia jamararēã, beuk'ata b'ũmarēã. **8** Mawũãmina kīrũ pua k'awua oya āzha krīñata ob'eba arīb'aed'a ēãrã bed'ea

izhid'e wārāta, awuaraburu ob'era bia ēāta. **9** Izha pua k'awua oburud'era zuburia b'eaya, sopua b'eaya bia ēāta ob'era judfōrāta judfōrā ēāta. **10** Mawūāmina izhima bia nūmeba bia jaraya adu-a b'eabiya biata ob'era judfōrāta judfōrā ēāta. **11** Aramaūne Daizezebara zhārā awuara eda ēā.

12 Moisé ūrāg'a ne ēā b'eta k'azhiruata ob'era maū ūrāg'a ne ēā aduad'aya, Moisé ūrāg'a erub'eta k'azhiruata ob'era maū ūrāg'ad'eba pua k'awua okuaya. **13** Moisé ūrāg'a bari ūrī b'eba biata duanu ēā Daizeze kīrābitara, awuaraburu maū ūrāg'a arib'ae b'eta izhima biata b'ea. **14** Judfōrā ēāba Moisé ūrāg'a ne ēāta maū ūrāg'ad'ebemata ob'era ūrāg'a ne ēmina ūrāg'ata b'ea ari āzhita. **15** Aramaūne ūrāg'ad'ebema ob'eta ūdubi b'era zhi b'uma āzhi sod'e, krīchabara k'awua b'ea k'ārē obudara biata o bia ēāta, bed'ea bara b'eta o bed'ea ne ēā b'eta. **16** Daizezeba k'awua oburu ewadera zhārānebema k'awuad'a ēārā Jesucristod'eba k'awua oya bed'ea biata maū jara b'ud'e.

Judfōrābara arib'aed'a ēā ūrāg'ara

17 Marābara marā judfō ab'eta Moisé ūrāg'ad'eba Daizeze ūme bed'ea ne ēāne b'ea. **18** Izha k'ārē krīnata k'awua b'eta ūrāg'abara jaradia b'ua k'ārēta biata. **19** Jipa edebadad'e b'ea Daizezed'ebema k'awuad'a ēāba dauberrea b'e kīrāk'a b'eta, mazhima ūnata b'ea pārīguad'e b'erāita. **20** Zhi k'awua ēā b'eta wūāwūā kīrāk'a b'eta ūrāg'abadad'e b'ea, Moisé ūrāg'ata erub'ed'eba k'ārē k'awua b'ed'e b'ea, k'awua b'ed'e b'ea wārāta. **21** Bua awuru ūrāg'a b'uta, ¿k'ārēā zhi ūrāg'a ēpe buzhikusara? Nezruga ēbaita jara b'uta, ¿k'ārēā nezruga b'ū? **22** Kīma ēāta eruk'āi ēbaita jara b'uta, ¿k'ārēā kīma ēāta eruk'āi b'ū? Ne zhi zromarāne erub'era ūduama b'uta, ¿k'ārēā ne biara maūrā ded'abema zrūgabari? **23** Buma buara Moisé ūrāg'ara biod'e k'awua b'uta, ¿maū ūrāg'a arib'ae ēāba k'ārēā bī ēā jarabi b'ū Daizezera? **24** Maūēnabemata zhi b'umata mawūā b'ua: Judfōrā ēāta b'ebara Daizezera bī ēā jara b'ea marāneba.

25 Wārānebai k'akua eta k'ō b'ura biga Moisé ūrāg'ata arib'ae b'uburu, mawūāmina maū ūrāg'ata arib'ae ēburu bu k'akua eta k'ōpe b'ura k'akua e k'ō ēkīrāk'a b'ua. **26** Aramaūnerā k'akua eta k'ō ēā b'uba Moisé ūrāg'ata arib'ae b'uburu, ¿k'akua e k'ō ēā b'ura k'akua e k'ōpe b'ū kīrāk'a b'ū ēka? **27** K'akua e k'ō ēā b'uba

Moisé ūrāg'ata kīrāēpa arib'ae b'ubara k'awuabiya buara Moisé ūrāg'ara k'awua b'uta, k'akua eta k'ōpe b'uta arib'ae ēāta maū ūrāg'ara. **28** Judío arata b'ū ēā bari ūrūba b'ura, miā k'akua e k'ōpe b'ū ēā bari ūrū k'ō b'ura zharad'e. **29** Awuaraburu judío arata b'ua soid'u b'uta, k'akua e k'ōpe b'ua soid'u b'uta, mawūā b'ua Jawurebiad'eba soid'u b'uta, aramaūnerā bari ūrāg'ata k'awua b'ud'eba mawūā b'ū ēā. Mawūā soid'u b'ura zhārābara ibia jarad'a ēā, awuaraburu ibia jaraya Daizezeba.

3 **1** ¿K'ārē biata b'ū judíota b'aira? ¿K'ārē biata b'ū k'akua eta k'ōpe b'aira? **2** Ne biod'eba biata b'ua. Mawūā b'ua wārānebai naara judíorāā ded'ekad'aba izhi bed'eara Daizezebara. **3** ¿K'ōbe sāwūāīpe ūkuru āzhid'ebemaba ijāna ēārā? ¿Mawūā ijāna ēāba izha jarad'ara arib'ae ēka Daizezebara? **4** ¡Mawūā ēā! Bariburu Daizezera wārīnu bed'ea b'ua, maūne zhārā b'era jōma sewa neburūmiā. Maūēnabemata zhi b'umata mawūā b'ua:

Wārīnuā ad'aya bua jaraburu bed'eara, aramaūne kiaweya
b'uta jiburura. *(Salmos 51:4)*

5 Dazha bia ēāta ob'uba Daizezera biata ūdubi b'uburu, ¿k'ārēta jarad'aīpe? ¿Daizezera bia ēka bia ēāta oburu k'area zuburia oburud'era? Mūrā bed'ea k'ob'ua zhārā mawūā bed'ea bed'e. **6** ¡Mawūā ēā! Daizezeta biata b'ū ēburu, ¿sāwūā k'awua oipe ējūāne zhārā b'era? **7** Ūkuruaba jarabada kīrāk'a dazhi sewa neburu b'uba Daizezera wārīnu bed'ea b'uta k'awuabi b'uburu, ¿k'ārēā jara b'ū dazhira k'azhirua omiāta? **8** ¿Jaraid'e b'ū ēka दौरa ewarad'e jara panūta, ūkuruaba dai mawūā jara b'era Daizezebara zuburia oid'e b'ū ēka? Daibara mawūā badabid'a: ¿Bia ēāta od'aya biata zemarēā?

Ne ēā biata b'ura

9 ¿Mawūē sāwūāīpe? ¿Dazhirā judíorāta audre biarāk'a awururā k'āñabara? ¡Mawūā ēā! Daibara k'awuabisid'a jōma judíorāta judíorā ēāta k'azhirua edre b'eta. **10** Maūēnabemata zhi b'umata mawūā b'ua:

Biata b'ura ne ēā miā ab'abid'a.

11 Miōba k'awua ēā k'ārē sāwūāta, miōba juru ēā Daizezera.

12 Izhi maēbara jōma jāpe nūmeā, aramaūne izhima biata nūme ēā. Ne ēā biata ob'ura, ne ēā miā ab'abid'a.

(Salmos 14:1-3; 53:1-3; Eclesiastés 7:20)

13 Mitia bed'ea b'eba beud'a jou tab'ɥ uriata mitiata ewa
 nɯmɯ kīrāk'a b'ɥa āzhi nemirā, āzhi kīrāmerā sewa
 nebɯrɯmiā. Zhārā bī ēā ob'e bed'eara dāma neārā
 kīrāk'a b'ɥa āzhi i edre. (Salmos 5:9; 140:3)

14 Āzhi ibara zhārā ik'azhirua jara bī ēā b'ea. (Salmos 10:7)

15 Jērū zokea wāēba b'ea zhārā beaita.

16 Ne ārīkua zhārā zuburia okua b'ea āzhi wā maē.

17 Aramaūne k'awua ēā b'ea zhārā bawara adu-a b'aira.
 (Isaías 59:7-8)

18 Daizeze wawiaira ne ēā āzhi krīchad'era. (Salmos 36:1)

19 K'awua b'ea jōma Daizeze ūrāg'aba jara b'ɯra jara b'ɥa
 judfōrā maū ūrāg'a edre b'ea, aramaūne jōma chupea k'ob'ed'e
 zhārā jōma k'awua okuaya Daizezebara. 20 Daizezeba ūrāg'a
 Moiséa diad'ata arib'ae nɯmɯbara beubarira miōta bed'ea ne
 ēā b'ɥ ēā Daizeze kīrābitara. Awuarabɯrɯ maū ūrāg'abara
 k'awuabi b'ɥa dazhira k'azhirua omiāta.

Bed'ea ne ēā b'ɥya ijābɯrɯd'eba

21 Mawūāmina id'ira Moisé ūrāg'a arib'aed'a ēāne sāvūā
 bed'ea ne ēā b'ɯira k'awuabisia Daizezebara, maū zhi
 jarama Moisé ūrāg'aba, Daizezeba bed'eata jarabibarirā
 b'ead'aba. 22 Zhi jarama Daizezebara bed'ea ne ēā b'ɯita
 Jesucristod'ebemata ijābɯrɯd'eba, maūta izhid'ebemata
 ijābɯda jōmaūitabema, mawūē miōta awuara eda ēā.

23 Jōmaūba k'azhiruara obada, mawūē āi b'ea Daizezeta
 kīrāwārēānebara. 24 Mawūāmina izhi biaba bari bed'ea ne
 ēā okua b'ɥa ēdrɯira nɯmɯba Jesucristod'eba. 25 Daizezeba
 dazhi bed'ea ne ēā b'ɯira Jesucristota b'ɯd'ata dazhibari wa
 erezoad'ata ijābɯrɯd'eba nɯmɯā, aramaūne izhara sāvūā
 bed'ea ne ēā b'ɯita k'awuabi b'ɯba zrog'a bed'ea ne ēā okua
 b'ɥa k'azhiruata od'apead'ara nawed'a. 26 Mawūē id'i ewadera
 izha sāvūā bed'ea ne ēā b'ɯita k'awuabi nɯmɯrā izhira biata
 b'ɯba bed'ea ne ēā ob'ɥa zhi ijābɯrɯra Jesús'd'ebemata.

27 ¿Aramaūnerā arak'āwūārā bia nɯmaīka? ¿Arak'āwūārā āi
 b'ɥya! ¿Bia nɯmaīka Moisé ūrāg'ad'ebara? ¿Bia nɯmaīka maū
 ūrāg'ata arib'ae b'ɯd'ebara? Mawūā ēā, awuarabɯrɯ bia nɯmaña
 Jesús'd'ebema ūrāg'ata ijā b'ɯba. 28 Mawūē k'awuaid'era
 Daizezebara dazhira bed'ea ne ēā ob'ɥa Jesús'd'ebemata
 ijābɯrɯd'eba, mawūā o ēā Moisé ūrāg'ata arib'ae nɯmɯba.

29 ¿Daizezera bari judíórãneka? ¿Izhab'a Daizezera judíórã ã̃ta b'ed'e ã̃ka? Wãrãnebai izhab'a judíórã ã̃ta b'ed'ea.

30 Maũẽnabema Daizezera ab'abai b'ua. Mawũẽ izhara Jesúsdebema ijãburud'eba bed'ea ne ã̃ b'uya k'akua eta k'õ b'era, Jesúsdebema ijãburud'eba bed'ea ne ã̃ b'uya k'akua eta k'õ ã̃ b'era. **31** ¿Mawũã Jesúsdebema ijãburud'eba seribid'a ã̃baika Moisé ùrãg'ara? ¡Mawũã ã̃! Awuaraburu mawũãrã arib'ae b'ea maũ ùrãg'ata.

Ìjãĩne b'ua Abrahamne kírãk'a

4 **1** ¿K'ãrãta jarad'aibe dazhirã zeze Abrahamnebema? **2** Izha k'ãrẽ ob'uba Daizezeba Abraham bed'ea ne ã̃ b'usiburũ, b'ak'ausia k'ãrẽneba sobia b'aira, mawũãmina Daizeze kírãbita ã̃. **3** Maũẽnabemata zhi b'umata mawũã b'ua: Daizezeba jaraburura Abrahambara ijãburuba bed'ea ne ã̃ b'usia. **4** Iab'a trajad'ata pag'abudad'era bari diabada ã̃, awuaraburu diabada izhi trajad'abari. **5** Mawũãmina k'ãrẽ o ã̃ne bia ã̃ta b'ura Daizezebara bed'ea ne ã̃ b'ubarita ijãrã, mawũã ijãburud'eba bed'ea ne ã̃ b'uya. **6** Aramaũ kírãk'a rey Davidbid'a sobia b'aita jarasia Daizezeba bed'ea ne ã̃ b'uburura k'ãrẽ o ã̃ne. **7** Maũta mawũãsia:

¡Sobia b'eya bia ã̃ta od'apead'ata Daizezeba bed'ea ne ã̃ b'ukuaburura, k'azhiruata biod'eba bed'ea ne ã̃ b'ukuaburura!

8 ¡Sobia b'aya Daizezeba bed'ea ne ã̃ b'uburura k'azhiruad'eba! *(Salmos 32:1-2)*

9 ¿Mawũã sobia b'aira bari k'akua e k'õ b'eitabemak'a, k'akua eta k'õ ã̃ b'eitabid'a nũmũ ã̃ka? Daibara jara b'ea Daizezeba jaraburuta Abrahamba ijãburud'eba bed'ea ne ã̃ b'ud'ata. **10** ¿Sãwũã bed'ea ne ã̃ b'usi? ¿K'akua eta k'õpe b'ud'e o k'akua eta k'õ ã̃ b'ud'e? Mawũã b'ũ ã̃basia k'akua eta k'õpe b'ud'e, awuaraburu mawũã b'usia k'akua eta k'õ ã̃ b'ud'e. **11** Abraham k'akua eta k'õnabara k'awuabi b'ua Daizezeba bed'ea ne ã̃ b'ud'ata izha jaraburuta ijãburuba wad'i k'akua eta k'õ ã̃ b'ud'e. Aramaũnerã k'akua eta k'õ ã̃ b'eba Daizezed'ebema ijã b'e zezea, ab'arika ijã b'eba bed'ea ne ã̃ duanuk'ãrã. **12** K'akua eta k'õpe b'e zezeta bari k'akua eta k'õpe b'eitabema ã̃, awuaraburu ab'arika ijã b'eitabema dazhirã zeze Abrahamba ijãna kírãk'a k'akua eta k'õ ewed'a.

Daizezeba jarad'ara arib'ae b'ua ijābudad'eba

13 Daizezeba naū ējūāta Abrahamā diaya ad'ara o izhid'eba zed'airāā diaya ad'ara mawūā ēbasia ūrāg'ata arib'aeburūba, awuaraburu mawūāsia bed'ea ne ēā b'id'apūba izha jaraburūta ijāburud'eba. **14** Moisé ūrāg'a arib'ae b'eba Daizezeba diaita jarad'ata jidad'aiburū, ijāinebema numurā seri ēāneba k'ārē ēā Daizezeba diaya ad'ara. **15** Moisé ūrāg'ara arib'aed'a ēāba Daizezera kīrūbi b'ea. Mawūāmina maū ūrāg'ata ne ēā maērā maū ūrāg'ad'e wāēānā ne ēā.

16 Maūneba Daizezeba diaita jarad'ara izhid'ebemata ijā b'ed'eba diaya, aramaūnerā izhi biaba diaya. Maūta Abraham warrarānebema jōmaūita nūmūā. Bari Moisé ūrāg'ad'e b'eitabema ēā, awuaraburu Abrahamne kīrāk'a ijābudaitabema, aramaūne izhira dazhirā jōmaū zezea.

17 Maūēnabemata zhi b'umata mawūā b'ua: Muā bura b'id'apūa zhārā bio zezeta. Mawūāneba Daizeze kīrābitara zhārā bio zezeta b'ua, izhid'ebemata Abrahamba ijānarā Daizezebara beud'apead'ara piradrūbibaria, k'ārē ne ēbad'ata obaria.

18 Daizezeba warra barabiya aburūra Abrahambara ijāsia zhi kīmanebara warra baraid'e b'ch ēāta, aramaūne b'esia zhārā bio zezeta, maūēnabemata mawūāsia: K'awūā chīdau bio kīrāk'a nūmaña bu warrarānebemata.

19 Maūta ijāirā ed'ab'ae ēbasia, krīcha nūma ēbasia izhira zhi zōrāta, maūne ya beubod'o kīrāk'a b'asia cien año badea b'uba, mawūā ijāirā ed'ab'ae ēbasia tok'ata b'ubara zhi kīma Sara. **20** Izhara ijā ēā nūma ēbasia Daizezeba diaya aburūra, awuaraburu soid'u ijāburūba ibia jarasia Daizezera. **21** Jipa k'awuasias Daizezera zhi zromata izha jarad'a arib'aeira. **22** Mawūā ijāburud'eba Daizezebara bed'ea ne ēā b'usia.

23 Bari Abraham ūrū b'ud'a ēbasia mawūā bed'ea ne ēā b'ud'ara. **24** Awuaraburu dazhirāsīd'a ab'arika bed'ea ne ēā duanuk'ārīā dazhirābara izhid'ebema ijā b'eba beud'ata piradrūbid'ata Jesús dazhirā Nok'ota. **25** Daizezebara Jesús chāb'arisia beumarēā dazhirā k'azhirua omiāta b'ebari, beud'ata piradrūbisias dazhirā bed'ea ne ēā b'uita.

Jesúsd'eba bed'ea ne eã b'ea

5 1 Ìjã b'ed'eba bed'ea ne eã duanuk'ãrĩba dazhirã Daizeze bawara bed'ea ne eã b'ea dazhirã Nok'o Jesucristod'eba. 2 Jesucristod'ebemata ìjã b'ed'ebemamerã dazhirã Daizezebara izhi biaba nũmũk'ãrĩã, dazhirã maũne jipa nũmeã. Aramaũne sobia krĩcha b'ea Daizeze kĩrãwãrẽãnebemata jidad'aita. 3 Bari maũba eã, awuarabũrũ dazhira sobiaid'e b'ua zuburia nũmũnerã, k'awuaid'era zuburia nũmũne zrog'a k'awayã. 4 Mawũã zrog'a nũmũrã Daizezema bia nũmũã. Mawũã zrog'a nũmũrã Daizeze kĩrãwãrẽãnebemata jidaya. 5 Mawũã jidaira dazhirãĩtara sewa eãta Daizezebara kuãg'ata izhid'eta dazhirã sod'e diasia Jawurebiata dazhirãã diad'aba.

6 Dazhira eãrud'e b'ũ eãne ewarita arababũrud'era Cristora beusia dazhi bia eãta b'ebari. 7 Wãrãnebai miõta zhi beabi eã biabarira, baũcha iab'a zhi beabiya biabarira. 8 Mawũãmina Daizezebara izha dazhira kuãg'ata k'awuabibũrũta wad'i k'azhirua omiãta b'ed'e Cristota beubisia dazhibari. 9 Mawũẽ Cristo wad'eba bed'ea ne eã duanuk'ãrĩba eãrud'aya Daizezeba zhãrãta kĩrũ pua k'awua oid'ebara. 10 Izhi ùme zhi jurata b'ed'e Daizezebara dazhira izhi bawara zhibiata b'usia zhi warra bebud'eba, mawũã zhibiata b'ud'aba eãrud'aya Cristota b'ud'eba. 11 Bari maũba eã, awuarabũrũ Daizeze bawara sobia b'ea dazhirã Nok'o Jesucristod'eba. Izhi k'areuba id'ira Daizeze bawara zhibiata b'ea.

Adãnebema Cristod'ebema

12 K'azhiruara naũ eãjũãena zesia ùmakĩrã ab'aud'eba, maũ k'azhiruad'eba nũmesia bebuta. Aramaũne jõma beu nũmesia jõmaũba obadaba k'azhiruata. 13 Naara Moisé ùrãg'a ne eãbasid'euba k'azhiruara ob'ea eãjũãnerã, mawũãmina ùrãg'ata ne eãba bed'ea bara b'ea a eãbasia k'azhiruata ob'era. 14 Mawũãmina k'azhiruata ob'eba beu nũmesia Adãn ewarid'eba Moisé ewariid'u, Daizezeba jarad'ata Adãnba ùrĩ eãbad'a kĩrãk'ara k'azhiruara od'a eãbasia. Adãneba jõma zuburia nũmena kĩrãk'a jõma bia nũmesia Cristo zeita b'ad'ad'eba.

15 Mawũãmina Daizezeba bari diad'ara Adãnba k'azhiruata od'a kĩrãk'a eã, mawũã ab'aũba k'azhiruata od'ad'eba bio

beusid'a. Waya Daizezeba izhi biaba bari diad'ara ēdrūta bioitabemata izhi biaba nūmūk'ārīā ūmakīrā ab'aud'eba, Jesucristod'eba. **16** Daizezeba izhi biaba bari diad'ara Adánba k'azhiruata od'a kīrāk'a ēā. Wārānebai mawūā ab'aūba k'azhiruata od'ad'eba Daizezebara aduabigaid'e nūmūsia, mawūāmina izha bari diad'ata nūmūk'ārīā zhārāba k'azhiruata bio osid'amina bed'ea ne ēā b'ūkuaita. **17** Ab'aūba k'azhiruata od'ad'eba jōma beu nūmūburū, audrebai Daizezebara izhi ūme b'ai jō ēā b'eabiya ab'aud'eba Jesucristod'eba, mawūā b'eabiya izhi biaba bari bed'ea ne ēā obururāta.

18 Ab'aūba k'azhiruata od'ad'eba Daizezebara zhārā jōma aduabigaid'e nūmūsia, aramaū kīrāk'a ab'aūba biata od'ad'eba bed'ea ne ēā oira zhārā jōmaūitabemata izhi ūme b'ai jō ēā b'abiya. **19** Adánba Daizeze bed'eata arib'ae ēbad'aba zhārā jōma k'azhirua omiāta nūmūsia. Aramaū kīrāk'a Jesúsba Daizeze bed'eata arib'aed'aba zhārā bio bed'ea ne ēā b'ūya.

20 Moisé ūrāg'ara nūmūsia k'awuabigaita k'azhiruata k'ābāēā obadata. K'azhiruata mawūā k'ābāēā obadad'ebara Daizezebara k'awuabisia izhi biaba k'ābāēā sozuburia b'ūta.

21 K'azhiruata obadaba aduaita beubada, mawūāmina Daizezebara izhi biaba bed'ea ne ēā b'ūya izhi ūme b'ai jō ēā b'abiita Jesucristo dazhirā Nok'od'eba.

Ya beusid'a k'azhiruaitara

6 **1** ¿Mawūē k'asia ad'aipe? ¿K'azhiruad'e b'eaika Daizezeba izhi biaba k'ābāēā sozuburiamarēā? **2** ¿Mawūā ēā! K'azhiruara od'a ēāba dazhira ya beusia k'azhiruaitara.

¿Mawūē sāwūā wad'i k'azhiruad'e b'eaipe? **3** ¿K'awuad'a ēka buru k'oed'ad'eba b'eta Jesucristod'ebemata, aramaūne duanu ēka izhi ūme beud'ata? **4** Buru k'oed'ad'eba dazhira izhi ūme jou k'ob'ad'e wāsia, mawūē Cristo beud'ata zhi Zezeba izhi zareaba piradrūbid'a kīrāk'a dazhisid'a piradrūbisia zok'ai nimibamarēā zhiwid'id'e.

5 Dazhira Cristo ūme beud'aba izhi piradrūd'a kīrāk'a zok'ai b'ai zhiwid'id'e b'eya. **6** Maūta k'awuaid'era dazhita na b'ad'ara izhi ūme cruzd'e k'achiburūba k'akua k'azhiruad'ebemata beasia. Mawūē dazhira wueta k'azhirua nezok'a ēā. **7** Mawūā beud'ara ēdrūsia k'azhiruad'ebara.

8 Dazhira Cristo ūme beud'aba ijā b'ea duanaīta izhi ūme.

9 K'awua b'ea Cristo beud'ata piradrud'ara ya beu eã, bebura wueta zarea ne eã izhi ũrũrã. 10 Beuma ab'a beud'aba k'azhiruara jõma edre b'usia. Id'id'e b'ura Daizezeita b'ua.

11 Marãsid'a aramaũ k'irãk'a b'eta k'azhiruara od'a eãba ya beusita b'eaudua k'azhiruaitara, aramaũne Daizezeita zok'ai b'eaudua Jesucristo dazhirã Nok'od'eba.

12 K'azhiruua idu k'ab'aribirãũdua marã k'akua beubarita, aramaũne orãũdua bia eãta obi krĩnaburura. 13 Marã k'akuara idu k'azhiruua chãb'arirãũdua bia eãta oita. Awuaraburu marã Daizezea chãb'ariudua zok'ai duaĩnaba k'azhiruad'e beu b'ead'ata, aramaũne marã k'akuara Daizezea chãb'ariudua biata oita. 14 K'azhiruabara marã k'ab'ari nũmaĩne b'ũ eã. Marã Moisé ũrãg'a edre nũmeba ědrũita nũmũ eã, awuaraburu ědrũya Daizezeba izhi biaba ědrũbid'a edre nũmeba.

Duanena biata od'aita

15 ¿Mawũe sãwũãpe? ¿K'azhiruara od'aika Moisé ũrãg'a edre duanu ěbaera, mawũã od'aika Daizezeba izhi biaba ědrũbid'a edre duanu baera? ¿Mawũã eã! 16 ¿K'awuad'a ěka marãta zhãrã edre nezok'ata nũmeburud'era maũ bed'eata

arib'ae nũmebari ěka, aramaũ k'irãk'a nũmũ ěka k'azhirua nezok'ara aduaita beuita, waya Daizeze bed'eata arib'ae b'ura nũmũ ěka bia nũmaĩ k'area? 17 Mũã Daizezea zhibia ji b'ura k'azhirua nezok'ata b'easimina marãbara soid'u arib'ae b'ea Daizeze ũrãg'a jaradiad'apead'ata. 18 K'azhiruad'ebara ědrud'ape Daizeze nezok'arãta duanesia biata od'aita.

19 Mũãrã mawũã nezok'ad'ebemata jara nũmũã mũã jara b'uta marãbara sãwũãta k'awuad'a eãba. Nawed'ara marã k'akuara bia eã chãb'arisid'a ne mitiata dazhi perata od'aita. Waya id'id'era marã k'akuara Daizezea chãb'ariudua biata od'aita.

20 Marã k'azhirua nezok'ata b'easid'era k'irãẽpa biata od'a ěbasia. 21 ¿Bia eãta ob'ead'ad'ebara k'ãrẽ biata jidasid'a, maũnebara id'id'era marã pera duanu ěka? Maũnebara aduaita beuya. 22 Mawũãmina id'id'era k'azhiruad'ebara ědrud'ape Daizeze nezok'ata b'eba izhiita nũmeã, mawũe izhi ũme b'ai jõ eã b'eaya. 23 K'azhiruata ob'ud'ebara aduaita beuya. Mawũãneba Daizezebara izhi ũme b'ai jõ eãta bari dia b'ua Jesucristo dazhirã Nok'od'eba.

20 Marã k'azhirua nezok'ata b'easid'era k'irãẽpa biata od'a ěbasia. 21 ¿Bia eãta ob'ead'ad'ebara k'ãrẽ biata jidasid'a, maũnebara id'id'era marã pera duanu ěka? Maũnebara aduaita beuya. 22 Mawũãmina id'id'era k'azhiruad'ebara ědrud'ape Daizeze nezok'ata b'eba izhiita nũmeã, mawũe izhi ũme b'ai jõ eã b'eaya. 23 K'azhiruata ob'ud'ebara aduaita beuya. Mawũãneba Daizezebara izhi ũme b'ai jõ eãta bari dia b'ua Jesucristo dazhirã Nok'od'eba.

Miã ũrãg'ad'a kĭma āmaĩ ěã b'ud'eba

7 1 Mebĕrã, mūrã marã Moisé ũrãg'a k'awua b'ea bed'eya, ĵmarãba k'awua b'ed'era dazhira Moisé ũrãg'ad'e b'ũ ěka wad'i zok'ai b'ud'era? **2** Aramaũ kĭrãk'a wũĕrã miã k'ãĩpe b'ũra Moisé ũrãg'ad'ebara zhi kĭma ũme b'aibara zhi kĭma wad'i zok'ai b'ud'era. Mawũãmina zhi kĭmata beura, maũ wũĕrã Moisé ũrãg'ad'ebara ědrũbũrua zhi kĭma ũme b'ad'ara. **3** Zhi kĭma wad'i zok'ai b'ud'e wũĕrãba awũrũta edara kĭma ěãta eruk'ãĩ b'ũa ad'aya. Mawũãmina zhi kĭmata beura Moisé ũrãg'ad'ebara ědrũbũrua, mawũĕ awũrũta edara kĭma ěãta eruk'ãĩ b'a ěã.

4 Mebĕrã, marã aramaũ kĭrãk'a Moisé ũrãg'aitara ya beusid'a Cristota beud'ad'eba. Aramaũne awũrud'eta b'eta Cristo beud'ata piradrud'ad'eta b'eba biata od'aya Daizezeita. **5** K'azhiruad'e zharad'ebemane b'easid'era k'azhiruara wuaabũru okriĩnasid'a Moisé ũrãg'aba o ěbaita jara b'ũta, aramaũne dazhi k'akuaba ob'ũbara dazhira aduaita beui basia. **6** Mawũãmina id'ira Moisé ũrãg'ad'ebara ědrũsid'a, maũ ũrãg'a edre duanu ěãba dazhira ya beusia maũ ũrãg'aitara. Mawũĕ Daizezeba jara b'ũta zhiwid'ita Jawurebiad'eba arib'aed'aya, aramaũnerã Moisé ũrãg'ata zhi zõrã edre duana ěã.

K'azhiruata b'ud'ebema mũne

7 ĵMawũĕ k'asia ad'aĩpe? ĵMoisé ũrãg'ara k'azhiruak'a? ĵMawũã ěã! Baribũru mũãrã k'azhiruara sãwũãta k'awua ěãta k'awuasias Moisé ũrãg'ad'eba. Miã mũãrã k'awua ěbak'ausia ne zhãrãne kriĩna b'e ěãrã, maũne Moisé ũrãg'abara mawũã b'ũa: Ne zhãrãne kriĩnarãrũã. **8** Mawũãmina mawũã jarad'ad'eba k'azhiruabara mũãã wuaabũru ne jõma kriĩnabisia. Moisé ũrãg'ata ne ěbasibũru k'azhiruara wuaabũru okriĩna nũma ěbak'ausia.

9 Mũã Moisé ũrãg'a k'awua ěã b'asid'era mūrã adu-a b'asia. Mawũãmina k'awuabũrud'era mũãrã k'azhiruara wuaabũru okriĩnasia, mawũĕ mũãrã aduaita beui basia. **10** Moisé ũrãg'abara mũta Daizeze ũme b'ai jõ ěã b'abiita b'ũbara aramaũne mũãã k'awuabisia mũãrã aduaita beuita b'ũta. **11** K'azhiruabara Moisé ũrãg'aba jara b'ũra obi ěãba mũãrã sewasia, aramaũne mũãrã aduabiita beui basia.

12 Wārānebai Moisé ūrāg'ara Daizezed'ea, ūrāg'ara biata biga. 13 ¿Mawūā biata mūrā aduabiita beai basika? ¡Mawūā ēā! Awuaraburū k'azhiruata ob'ud'ebara mūrā aduaita beuita maū mawūā biad'eba k'awuasia, mawūē maū ūrāg'ad'ebara dajada nūmūā k'azhiruara jipad'e k'azhiruata.

14 Dazhirābara k'awua b'ea Moisé ūrāg'ara Jawurebiad'ebemata. Mawūāmina mūrā zharad'ebemane b'ūba k'azhiruata zhi nendoma. 15 Mūā k'ārē ob'ura k'awua ēā mūā krīnata ok'aba, awuaraburū mūā krīna ēāta obaria. 16 Mūā krīna ēāta obariba mūrā k'awua b'ua Moisé ūrāg'ara biata. 17 Mawūē mū ēā maū mawūā obarira, awuaraburū obaria k'azhiruata b'ūba mūne. 18 Mūrā k'awua b'ua mūnerā mū zharad'era ne ēā biara, biata okrīnāirā mūne b'ua, mawūāmina o ēā. 19 O ēā biata mūā krīnata, awuaraburū bia ēāta mūā krīna ēāta obaria. 20 Mūā krīna ēāta oburura mūā o ēā, awuaraburū obaria k'azhiruata b'ūba mūne.

21 Mawūē mūā biata okrīna b'ud'era bia ēāta mūne b'ūba idaribi ēā. 22 Mūne ed'aubara mūma biga Daizeze ūrāg'ara. 23 Mawūāmina ne awuruta mūne b'ua mū krīchata idaribi ēāta, maūbara obi edea k'azhiruata mūne b'uta.

24 ¡Mūrā zuburia b'ua! ¿Mūrā k'aiba ēdrūbiipe mū k'akuaba mū aduabiita beaita nūmūrā? 25 Mūrā Daizezea zhibia ji b'ua izhaburū ēdrūbiya Jesucristo dazhirā Nok'od'eba. Mūrā krīchabara arib'ae krīna Daizeze ūrāg'ata, mawūāmina zharabara okrīna k'azhiruata.

Nūmeānebema Jawurebiad'eba

8 1 Id'ira Jesucristo ūme b'era bed'ea bara duanu ēā, mawūā duanu ēā zharad'ebemane duanu ēāta, awuaraburū mawūā b'ea Jawurebiad'eba b'eta. 2 B'ai zhiwid'ita Jawurebiaba Jesucristod'eba dia b'ūba dazhira k'azhiruad'eba ēdrūbisía aduaita beui bad'ata. 3 Moisé ūrāg'abara ēdrūbi b'e ēāba, zharabara ēdrūbi b'e ēāba Daizezebara zhi warrata zok'asia dazhi k'āwū zharad'e k'azhirua omiā zad'e. Mobe dazhi k'azhiruabari beubiburūba k'azhiruad'ebara ēdrūbisía, aramaūne k'azhiruara beasia dazhi k'āwū zharad'eba. 4 Mawūā osia Moisé ūrāg'ata dazhirāba arib'ae b'ed'amarēā, mawūē zharad'ebemane nūme ēā, awuaraburū nūmeā Jawurebiad'eba.

5 Zharad'ebemane b'era krīcha b'ea zharad'ebemane. Mawūāmina Jawurebiad'eba b'era krīcha b'ea Jawurebiad'ebemata. **6** Zharad'ebemata krīcha b'ura aduaita beuya, mawūāmina Jawurebiad'ebemata krīcha b'ura Daizeze ūme b'ai jō ēā b'aya adu-a. **7** Zharad'ebemata krīcha b'ed'eba Daizezeba jurata b'ebara Daizeze ūrāg'ara arib'aed'a ēā, miā b'ed'a ēā. **8** Zharad'ebemane nūmerā Daizezeba krīñane nūme ēā.

9 Mawūāmina marā zharad'ebemane nūme ēā, awuaraburu Jawurebiad'eba nūmeā Jawurebia Daizezed'eta marāne ed'a b'uburu. Iab'auta Jawurebia Cristod'eta ne ēburu izhid'e ēā.

10 Mawūāmina Cristota marāne ed'a b'uburu, wārānebai k'akuara k'azhiruata od'ad'eba beuimina jawurera zok'ai b'ua Daizezeba bed'ea ne ēā b'ud'aba. **11** Jawurebiata Jesús beud'ata piradrūbid'ad'eta marāne ed'a b'uburu, Jesucristo beud'ata piradrūbid'abara marā k'akua beuita b'ura izhab'a piradrūbiya izhi Jawurebiata b'ud'eba marāne ed'a.

12 Mawūē mebērā, Jawurebiad'eba nūmeāna, zharad'ebemane nūmeā ēā. **13** Zharad'ebemane nūmeāiburu aduaita beud'aya. Mawūāmina Jawurebiad'eba beubibūdata zharad'ebemata od'a ēārā Daizeze ūme b'ai jō ēā b'aya.

14 Jōma Daizeze Jawurebiad'eba nūmerā Daizeze warrarā. **15** Marāba Jawurebiata jidad'abara marā nezok'ata b'ū ēbasia, mawūē nezok'ata b'ead'a kīrāk'a wakusa pera b'ead'e b'ū ēā, awuaraburu Jawurebiara jidasid'a marā Daizeze warrarā babid'ata. Izhid'eba dazhirābara Daizezea ¡Zeze! abada. **16** Ab'au Jawurebiaba dazhi jawurea k'awuabi b'ua dazhira Daizeze warrarāta. **17** Mawūā zhi warrarā baera Daizezeba ne erub'uta jidad'aya Cristo bawarauba, izhi zuburiad'a kīrāk'a zuburiad'ara Daizezebara Cristo bawara bia b'uya.

18 Wārānebai zuburiata id'i ewadebema k'ārē ēā, ewarita uruba Daizezeba dazhi bia b'uita. **19** Ne jōma izha okuad'abara maūta krīña b'eba jūā b'ea ūdubimarēā zhi warrarā bia nūminapūta Daizezeba. **20** Izha ne jōma okuad'ara bia nūme ēbasia, izhi dob'a mawūā nūme ēbasia, awuaraburu Adānta bed'ead'eba Daizezeba mawūā nūmūsia, mawūā nūmūnabara bia nūmūmarēā jūā b'ea. **21** Izha okuad'abara mawūā jūā b'ea b'erawak'ata nūmūmarēā zhi warrarāta bia nūmūi kīrāk'a Daizezeba. **22** K'awua b'ea izha ne jōma okuad'ara puaba

ũĩ-ũĩã b'ea, wũērã toi puabari kīrāk'a pua b'ea id'ibasiid'u.

23 Bari maũrãtru pua duanu ěã, awuaraburu Jawurebiata naara jidad'apead'ata dazhirãsid'a puaba ũĩ-ũĩã b'ed'e jũã b'ea Daizezeba zhi warrarã jure edemarěã, aramaũne beuk'ata b'umarěã dazhi k'akuara. **24** Dazhira maũta jũãĩta ědrusia. Dazha maũta ũdu b'uburu jũã ěã. Iab'aua ne ũdu b'ura ¿k'arěã jũãĩpe? **25** Mawũãmina dazha ũdu ěãta jũã b'ura ũduyed'a jũãbada.

26 Aramaũ kīrāk'a dazhira Jawurebiaba k'areba b'ua dazha b'e ěãnebemane. Daizezea k'arě bigata wid'iira dazhara k'awua ěã. Mawũãmina Jawurebiata dazhibari ũĩ-ũĩã zhiwid'i b'ua, maũ sãwũãta jaraid'e b'ũ ěã. **27** Mawũãmina Daizezebara dazhi sora ũdu k'awua b'uba k'awua b'ua Jawurebiaba k'arě wid'i b'ura, izhira Daizezeba krĩñane zhiwid'i b'ua izhid'erãita.

Zuburiara jōma edre b'aebibada

28 K'awua b'ea izhi kuãg'a b'eta Daizezeba k'arě berab'aribi b'ura jōma k'arebata biaitabema, maũta izha k'arě k'aud'a b'eabiita trũkuad'aitabema. **29** Na wed'aua izha ũdu k'awua b'uta b'era zhi jurũma zhi Warra Jesús kīrāk'a b'eabiita, aramaũne izhita Warra nabemata b'amarěã meběrã biod'e ed'a. **30** Izha mawũã zhi jurũmata b'era trũkua nũmũk'arĩã. Mawũã trũkua nũmũk'arĩrã bed'ea ne ěã nũmũk'arĩã. Mawũã bed'ea ne ěã nũmũk'arĩrã izhita zhi zromanebemata nũmũk'arĩã.

31 ¿Mawũě maũěnabema k'asia ad'aibe? Daizezeta dazhiaare b'ura, ¿dazhira k'aiba sãwũãĩpe? **32** Daizezebara miã zhi Warrasid'a wããg'a ěbasia, awuaraburu bebuid'u chãb'arisia dazhirã jōmaũbari. ¿Mawũě dazhirãã sãwũã ne jōma dia ěbaibe zhi Warra bawaraua? **33** ¿K'aiba ji nũma b'eibe Daizezeba jurũkuad'ara? Daizezebara izhaburu bed'ea ne ěã b'ubarria. **34** ¿K'aiba bed'ea bara b'ua aibe? Miõba bed'ea bara b'ua a ěã Cristota dazhibari beud'aba. Beud'ata piradrũpe Daizeze juwua araare b'ua, zhiwid'i b'ua dazhirãbari. **35** ¿Dazhira k'aiba ãĩ tũĩpe Cristoba kuãg'ata b'era? ¿Zuburia nũmũbara, sopua nũmũbara, bĩ ěã od'aita pěwã nũmebara, jarrabad'e nũmũbara, wua ne ěã nũmũbara, menajachad'e nũmũbara, kuchoba beaita nũmebara ãĩ tũika? **36** Maũěnabemata zhi b'umata mawũã b'ua:

Daira bu k'area ewariza bebud'e nũmeã. Daira erunũmeã
oveja beai bara kĩrãk'a. *(Salmos 44:22)*

37 Maũ zuburiara dazhirãbara jõma edre b'aebibada
Jesucristod'eba dazhirã kuãg'ad'eba. **38** Mawũẽ muã
k'awuaid'era bebubara, zuburia nũmũbara, ángelerãbara, zhi
zromarãbara, zareata jairãnebara, id'ibemabara, nubemabara,
39 jaita ùtu, eid'u nũmũbara, miã ne awũrũbara dazhira ãi tu
b'e ãã Daizezeba kuãg'ata b'era Jesucristo dazhirã Nok'od'eba.

Daizezeba jurud'a Israel b'era

9 **1** Cristod'eba muãrã wãrãta jaraya, murã sewa nebũru
ẽãta k'awua b'ua Jawurebiad'eba. **2** Israel b'e k'area
murã baridua k'ãbãẽẽ sopua b'ua. **3** Mu ãi b'ebũrũba ijãnaĩta
b'asibũru murã Daizezea zuburia obibũrũta Cristod'ebara
ãi b'ek'ausia mu urredã zharad'ebemata kuãg'aba. **4** ãzhira
israelitarãta b'ea, ãzhira Daizezeba zhi warrarã babigad'a,
izhi k'ĩrãwãrẽãta ùdubigad'a, izha k'ãrẽ oita jarak'ad'a, izhi
ũrãg'ata Moiséd'eba ded'ekad'a, izhira sãwũã ibia jarad'aid'e
b'uta k'awuabigad'a, izha k'ãrẽ diaita jarak'ad'a. **5** ãzhira
Abrahamneba, Isaacd'eba, Jacobod'eba uruta b'ea, ãzhid'eba
naũ zharad'e zesia Cristora, izhira Daizezeta ne jõmaũ ùrũ
b'ua, mawũẽ ewari nũmu jõma ibia jarad'aya. Amén.

6 Muãrã jara nũmu ãã izha jarad'ara Daizezebara arib'ae
ẽãta. Awuarabũru jara nũmuã Israel b'ed'eba urura Daizezema
jõmarã israelitarã ẽãta. **7** Abrahamneba urura Daizezema
jõmarã Abraham warrarã ãã, maũneba izhara mawũãsia: Bu
warrarã nũmaña Isaacd'eba. **8** Aramaũnerã Abraham warrarã
bari zharad'eba b'era Daizeze warrarã ãã. Awuarabũru
Abraham warrarã Daizezed'era warra izha jarad'ad'ebema.
9 Izhara mawũãsia: Murã año ab'au'd'e zeya, maũnerã Sara
tok'ara wau erub'aya

10 Bari maũ ãã, awuarabũru Rebecabid'a Isaacd'eta
memerãta tosia zõrã dazhirãta b'ad'ad'eta. **11** Wad'i tod'a
ẽwed'a, wad'i bia ẽãta miã biata od'a ẽwed'a Daizezeba
jurud'ad'eba nũmaĩrã, aramaũne k'ãrẽ od'ad'eba nũma ẽbaira
awuarabũru izha jurud'ad'eba nũmaĩrã, **12** Daizezebara
Rebecaa mawũãsia: Nabemabara arib'aeya tãẽbemata.
13 Maũẽnabemata zhi b'umata mawũã b'ua: Muãrã Jacobo
kuãg'asia, mawũãmina Esaú jurasia.

14 ¿Mawũẽ k'asia ad'aibe? ¿Daizezebara bia ẽãta ob'ũka? ¿Mawũã ẽã! **15** Izhara Moiséa mawũãsia: Muãrã sozuburiaya muã sozuburia krĩnata. **16** Aramaũnerã izhita jurubi krĩnaba k'ãrẽ onũmũta juru ẽã, awuaraburu Daizezebara jurubaría izha sozuburia krĩnata. **17** Maũẽnabemata zhi b'ũmata izhara Egiptod'ebema nok'oa mawũãsia: Muã bura nok'ota b'usia bud'eba mu zareata ũduk'awabigaita, aramaũne mu zhi zromata jara b'eamarẽã drua jõmaũne. **18** Aramaũne Daizezebara izha sozuburia krĩnata sozuburia b'ua, bed'ea ũrĩ ẽã zarea nũmabi krĩnata zarea nũmabi b'ua.

19 Maũneba iab'aua muãã mawũãĩ baya: ¿Mawũãta k'ãrẽã dazhira bed'ea bara b'ea ab'ũ? ¿Aramaũnerã k'aiba sãwũãĩpe izha krĩnane nũmuk'ãrĩrã? **20** ¿Bura k'aibe Daizezea mawũã bed'eaira? ¿Zok'obara zhi od'aa mawũãĩ bũka?: ¿Murã k'ãrẽã k'ãwũã osi? **21** ¿Zok'o obaribara egorora izha krĩnane oi ẽã b'ũka, ab'au egoroba oi ẽã b'ũka zok'o ab'a ne biad'e zok'aita, ab'a ne baridud'e zok'aita?

(Romanos 9:21)

22 Aramaũ kĩrãk'a Daizezebara izha krĩnata oburũta izhi kĩrũbita izhi zareata ũduk'awabiga krĩnane k'ãbãẽã zrog'asia k'azhiruata ob'eba kĩrũbiba aduabigai bad'ata. **23** Mawũã zrog'asia izhira kĩrãwãrẽã zromata izha sozuburiad'arãã k'awuabigai k'area, nawed'a arib'aesia mawũã kĩrãwãrẽãnebemata b'eabiita. **24** Maũrãta izha trũkuad'ara trũkuasia dazhirãta, bari judíorãnebemata trũ ẽbasia, awuaraburu trũsia judíorã ẽãnebemasid'a. **25** Maũẽnabemata Daizezebara jarad'ata Oseas librod'e mawũã b'ua:

Muãrã murẽrã aya murẽrã ẽbad'ata. Muã kuãg'ata duana ẽbad'ata muã kuãg'ata b'ea aya. (Oseas 2:23)

26 Maũẽnabemata dewara mawũã b'ua:

Muãrã marã murẽrã ẽã ad'ata, Daizeze zok'ai b'ũ warrarã aya. (Oseas 1:10)

27 Dewara Isafaba Israel b'ed'ebemata mawũasia:

Israel b'e warrarãnebemata pusa ibu kîrãk'a nũmaĩmina bari ũkuru ědrud'aya.

28 Maũenabema Daizezebara druad'e b'era k'awua oya k'adrũabai. *(Isaías 10:22-23)*

29 Dewara nawed'ara Isafabara mawũasia:

Daizeze ne jõmaũne zhi zromaba dazhirãta ũkuru zok'ai b'u ěbasiburũ, dazhirã berab'arik'ausia Sodoma jõna kîrãk'a, Gomorra jõna kîrãk'a. *(Isaías 1:9)*

Bed'ea ne ěbaya ijãburud'eba

30 ¿Mawũe k'asia ad'aibe? Judíorã ěãrã bed'ea ne ěbaid'ebemane nũme ěãta, Daizezebara bed'ea ne ěã b'ũkua nũmuã Cristod'ebemata ijãbudaba. **31** Maũne Israel b'era bed'ea ne ěbaid'ebema ũrãg'ad'e nũmeta bed'ea ne ěã b'ũkua ěã. **32** ¿K'ãrẽneba mawũãpe? Mawũãta nũmuã maũne nũmeta Cristod'ebemata ijãna ěãba, awuaraburũ k'ãrẽ ob'eba bed'ea ne ěbaid'e nũmeã. Mawũã Cristod'ebema ijãna ěãba tẽnedrusid'a mong'arama tẽnedrui kîrãk'a. **33** Maũenabemata zhi b'ũmata mawũã b'ũa:

Muã Jerusalenne mong'arata b'ũya zhãrã tẽnedrubarita, izhid'ebemata ijã b'ũra bariara ěã. *(Isaías 28:16)*

10 **1** Meberã, wãrãnebai muã sod'eba krĩña b'ũra murã Daizezea zhiwid'i b'ũa ědrud'amarẽã Israel b'eta.

2 Muã k'awuaid'era Daizezeba krĩñane nũma krĩña b'ea, mawũamina wãrĩnu sãwũãta k'awua duanu ěã. **3** Daizezeba sãwũã bed'ea ne ěã b'ũbarira k'awuad'a ěã, mawũe ãzha k'ãrẽ ob'eba bed'ea ne ěã b'eaita krĩcha nũmeba Daizezeba bed'ea ne ěã b'uid'ebemane duanu ěã. **4** Moisé ũrãg'ara ma arib'aesia Cristoba, maũneba Daizezebara bed'ea ne ěã b'ũya izhid'ebemata ijãbudara.

5 Moisébara ũrãg'ad'eba bed'ea ne ěbaid'ebemata b'ud'ata mawũasia: ũrãg'ata arib'ae b'ũra maũneba b'aya.

6 Mawũamina Cristod'ebemata ijãburuba bed'ea ne ěbaira mawũã b'ũa: Sod'eba mawũãrãrũã: ¿K'aita wãrĩzeipe ũtaara? Aramaũne Cristo ud'aa weira. **7** Miã mawũãrãrũã: ¿K'aita wãĩpe eid'u beud'a b'eid'ura? Aramaũne Cristo wãrĩzebiira beud'a b'e maẽba. **8** ¿Mawũãĩ k'ãñabara Daizezebara k'ãrẽta jara b'u? Mawũã b'ũa: Bed'eata

Cristod'ebema buara borekea ijā b'eya, buara bu iba jaraid'e b'ua, sod'eba ijāine b'ua. Daibara maū bed'eata ijāinebemata jara panuā. **9** Buzhi iba Jesústa Nok'ota jarara, Daizezeba beud'ata piradrubid'ata sod'eba ijārā bura ēdruya.

10 Mawūā sod'eba ijāburura bed'ea ne ēā b'uya, mawūā dazhi iba jaraburura ēdrubiya.

11 Maūenabemata zhi b'umata mawūā b'ua: Izhid'ebemata ijā b'ura bariara ēā. **12** Aramaūnerā izhara awuara eda ēā judíorāta miā judíorā ēāta, izhita jōmaū Nok'obara biod'e k'areba b'ua k'arebata wid'ibudara. **13** Aramaūnerā Nok'oa k'arebata wid'ibudara ēdruya.

14 ¿Mawūāmina k'arebara sāwūā wid'id'aibe izhid'ebemata ijāna ēārā? ¿Sāwūā ijānaīpe izhid'ebemata ūrīnak'ara? ¿Sāwūā ūrīnaīpe k'aiba jaraita ne ēburu? **15** ¿Sāwūā jarad'aibe jarad'e zok'akuad'a ēburu? Maūenabemata zhi b'umata mawūā b'ua: ¿K'ābāēā kīrāwārēā adu-a b'aid'ebemata jara b'era bed'ea biata!

16 Mawūāmina judíorā jōmaūbara ijāna ēbasia Cristod'ebema bed'ea biara. Maūenabemata Isafabara mawūāsia: ¿Nok'ó, k'aiba ijāburu daiba jarabudara?

17 Aramaūnerā ūrīburuba ijā b'ua, Cristod'ebemata mawūā ūrīburuba Daizeze bed'ead'eba. **18** Mawūāmina muā wid'iya: ¿Maū bed'eara judíorābara ūrīna ēbasika? Wārānebai ūrīsid'a. Maūenabemata zhi b'umata mawūā b'ua:

Izhid'ebemata drua jōmaū maē jarasid'a, drua wawaraid'u jarasid'a izhi bed'eara. *(Salmos 19:4)*

19 Muā wakusa wid'iya: ¿Maū k'awuad'a ēka Israel b'ebara? Maūenabemata Daizezebara naara Moisés'deba mawūāsia:

Muā marā bī ēābiya murērā ēāta bia edaburuba, munebema k'awua ēā b'ead'ata bia edaburuba kīrūbigaya. *(Deuteronomio 32:21)*

20 Dewara Daizezed'eba Isafaba wānigua mawūāsia:

Murā ūdusid'a mu juru ēā b'ead'aba, murā zhi ūduk'awabigasia mu wid'i ēā b'ead'aa. *(Isaías 65:1)*

21 Mawūāmina Israel b'ed'ebema Daizezebara Isafad'eba mawūāsia:

Muārā ewariza k'areba krīñasia bed'ea arib'ae ēā b'eta, bed'ea ūrī ēā b'eta. *(Isaías 65:2)*

Daizezeba ũkuru jurũkuasia Israel

11 1 Maũneba muã wid'iya: ¿Daizezebara izhid'erã kenab'arisika? Mawũã ãã. Musid'a israelitarãta Abrahamneba uruta Benjamín warrarãnebema. 2 Daizezebara izhid'erã kenab'ari ãã, ãzhira na wed'auga jurũkuasia. ¿K'awuad'a ãka Elía ũrũ b'ũ tab'ud'e jara b'ura, Daizeze kírãbita Israel ũrũ bĩ ãã bed'ea mawũãsi ãka? 3 Nok'ó, bua bed'eata jarabibarirã beakuabũda, buita ne ba badata altar numerã ãrĩkuabũda. Mutru ab'abai b'id'ata murã beaita jirpanũã. 4 ¿Mawũãĩ Daizezebara mawũãsi ãka?: Muãrã muĩta numũk'ãrĩã ũmakírãrã siete mil, ãzhira sãk'ok'od'e k'opanek'a Baal ne zhi zromane erub'e kírãbitara. 5 Aramaũ kírãk'a id'i ewadebid'a Daizezebara judíorã ũkuru jurũkuasia izhi biaba. 6 Izhi biaba jurubũrũra jurubũrũ ãã k'ãrẽ oburuba. K'ãrẽ oburuba jurũra ya izhi biaba jurubũrũ ãã.

7 ¿Aramaũnerã sãwũãpe? Israel b'era Daizezema bia numeãita jurũ b'ead'ad'e duane ãbasia. Mawũãmina izha jurũkuad'ara mawũã duanesia, waya wuaabema zarea duanesia. 8 Maũẽnabemata zhi b'umata mawũã b'ua:

Daizezebara izhid'ebema k'awua b'ed'a ãã numunaba, dabũbara ũdud'a ãã, ne ũrĩbaribara ũrĩna ãã id'i basiid'u. *(Deuteronomio 29:4; Isaías 29:10)*

9 Rey Davidbara mawũãsia:

Bia nek'o b'eba krĩchabigarua buara k'awua o ããta, maũta kid'abe kírãk'a numũdua ãzhi b'aeta, aramaũne ãzhi pua k'awua oita.

10 Daub'errea b'e kírãk'a numũdua bud'ebema ũdubũdara ũdu b'ed'a ãbamarã, ijãna ããba zuburiabigarua ewariza. *(Salmos 69:22-23)*

Ëdrubi numũã judíorã ããta

11 Maũneba muã wid'iya: ¿Israelitarã Cristod'ebema ijãna ããba tẽnedrũbũdara jipa b'aised'ak'a? ¡Mawũã ãã! Baribũrũ arib'aed'a ããnebara Daizezebara judíorã ããta ãdrubi numũã, aramaũne Judíorãta bĩ ãã b'eamarã. 12 Arib'aed'a ããba judíorã b'aebũdata mawũã ãjũãne judíorã ããta b'e b'aitabemabũrũ, ¿audre bia numũĩ ãka Cristod'ebemata judíorãba jipa ijãbũdad'era?

13 Murã bed'eaya marã judíorã ãta b'ea. Murã Daizezeba marã judíorã ãma zok'ad'aba muma biga mu miã úrãg'a b'ura. **14** Muãrã krĩna b'ua murãta b'eba maũta krĩnamarãã aramaũne êdrud'amarãã ùkuru ãzhirãnebemata. **15** Daizezeba judíorã kenab'arid'ata ãjũãne numu biaitabemaburu, ¿judíorãba Cristod'ebemata ãjãbudad'era Daizeze ùme b'ai jã ã b'ei ãka beud'a kírãk'a b'ead'ata?

16 Pega warag'aburuta naara Daizezea diaburud'era izhid'ea wuaabemasid'a. Aramaũ kírãk'a judíorã zhi k'arrata izhid'eta b'ead'aba judíorã Daizezed'ea. Aramaũnerã bakuru k'arrata Daizezed'eta numnebara izhid'ea zhi taerãsid'a. **17** Bakuru olivo zhi ura judíorãã. Cristod'ebemata ãjana ãba Daizezebara ùkuru b'uatukuasia olivo zhi u taera, mobe marã judíorã ãta olivo meãbemata b'eta mama k'arakuasia, judíorã zhi k'arrad'ebemata erunumana kírãk'a aramaũne marã Daizezebara bia erunumuã olivo k'arra b'ata biad'e kírãk'a. **18** Mawũamina marã audre biarãta krĩcharãũdua olivo zhi u taeta mawũã b'uatukuad'a k'ãnabara. Mawũã krĩchad'ara budebaudua marãba anumuã ãta zhi k'arrara, awuaraburu zhi k'arraba anumuã marãta.

19 Marã judíorã ãbara mawũãnaibaya: Daizezebara olivo zhi u taera mawũã b'uatukuasia dazhirãta mama k'arakuaita. **20** Wãrĩnuã, Cristod'ebemata ãzha ãjana ãba b'uatukuasia, mawũãmina marãbara ãjãbudaba mama k'arakuasia. Maũba marã biarãta krĩcharãũdua ãzhi k'ãnabara, awuaraburu Daizezeta wawiaudua. **21** Daizezeba olivo zhi u taeta b'uatukuasiburu marãsid'a b'uatukua b'eya.

22 Kírãkuitaudua, Daizezera biata b'umina zhãrã jũãk'aeabaria. Wãrãnebai jũãk'aeasia judíorã zhi b'aekud'ata, mawũamina marã bawarara biata numuã mawũã biata numãinebemane numeburu. Mawũã nume ãburu marãsid'a b'uatukuaya. **23** Judíorã Cristod'ebema ãjana ãba b'uatukuad'aba ãjanarã arimaã k'arakuaya, Daizezera zhi zroma wakusa arimaã k'arakuaira. **24** Marãta olivo meãbema taeta b'uatukuape olivo biata zhi uma k'arakuasiburu, ¿judíorã audrebai arimaã k'arakuai ãka zhi olivoma?

Israel êdrud'aid'ebema

25 Meberã, Daizezeba k'awuabi ã b'ad'ata muãrã marãba k'awuad'aita krĩna b'ua, mawũãtru judíorã k'ãnabara audre

biarāta krīchad'a ēā: Israel ūkūruba ijā ēā zarea nūmerā, mawūā nūmeā Cristod'ebema ijāi b'eta judíorā ēāta ed'a zed'ayeed'a. **26** Mobeberu Israel ēdrud'aya, maūēnabemata zhi b'umata mawūā b'ua:

Jerusalénneba zeya zhārā Ēdrubita, maūbara Jacobod'eba uruta b'era bed'ea ne ēā b'uya bia ēāta od'apead'ara.
(*Isaías 59:20*)

27 Muā mawūā jarad'ara āzhi bawara arib'aeya, muārā aramaūne bed'ea ne ēā b'uya āzhi k'azhiruata biod'ebara.
(*Jeremías 31:33-34*)

28 Jesús'debema bed'ea biata judíorāba krīñana ēāba Daizeze bawara zhi jurata b'era marāta izhid'eta b'ea'id'ebema. Mawūāmina izha jurukwad'aba izha kuāg'ata b'ea āzhi zhibarirāneba. **29** Aramaūne izha diad'ara jāri ēā, miā izha trūnarā āi b'u ēā Daizezebara.

30 Ewari nawed'ara marābid'a Daizezed'ebema arib'aed'a ēbasia, mawūāmina id'ira marā sozuburia nūmuā judíorāba arib'aed'a ēāba. **31** Zhi mawūā id'id'e arib'aed'a ēārā marā sozuburia nūmūneba āzhisid'a sozuburiaya. **32** Aramaūne Daizezebara zhārā jōma idaribisia izhid'ebema arib'ae ēā b'eamarēā, aramaūne jōma sozuburiaita.

33 ¡Daizezera biod'e k'ārē k'awua b'ua, krīcha k'awua b'ua!
¡Miōba k'awua ēā izha oita krīcha b'ura, dazha k'awua ēā izha ob'ura!

34 ¿K'aiba k'awuaipe Daizeze krīchara? ¿O izhira k'aiba ūrāg'aibe?

35 ¿K'aiba naara k'ārē diasī, izhabid'a k'ārē diamarēārā?

36 Izhid'eba nūmūba izhik'areuba izhiita nūmuā ne jōma. Izhitru ibia jarad'aya ewari nūmū jōma. Amén.

Zhiwid'id'e b'ea'id'ebema

12 1 Mawūē mebērā, Daizezeba sozuburiad'aba muā marāā jaraya, marā k'akuara izhaa chāb'aribudata Daizezeba krīñane b'eaudua, marā mawūārā wārāne izha krīñane nūmeāña. **2** Naū ējūāne b'ed'e b'earāūdua, awuaraberu krīcha zhiwid'id'e nūmeba kīrāēpa b'eaudua, mawūārā k'awuad'aya Daizezeba k'ārē krīñata, jipa biata krīñata.

3 Daizezeba izhi biaba k'ārē jarabi nūmūba muā marāā jaraya, miōta izhikusa krīchaid'e b'u ēā izhira audre zhi

zromata, awuaraburu izhikusara krīchaid'e b'ua soid'u k'ob'uba k'ārē oira Daizezebara diasita ab'a ab'ua. **4** Dazhira k'akua ab'auta ne bio b'ua, mawūāmina ne biota jōmaūbara ne ab'auta od'a ēā. **5** Dazhirāta aramaū kīrāk'a b'eta biota k'akua ab'a b'ea Cristod'eba, aramaūne jōma zhiya ab'aud'ebemata b'ea.

6 Dazhirābara k'ārē awuara oid'ebemata erub'ea Daizezeba izhi biaba diad'ata. Mawūē izha bed'eata jarabibarita b'ubara izha jarabiburura jaradua soid'u k'ob'uba. **7** Zhārā k'arebabi b'ubara zhārā k'arebarua. Miā ūrāg'abi b'ura miā ūrāg'arua. **8** Zhārā soid'u nūmabi b'ura zhārā soid'u nūmabi b'adua. Zhārā ne diabi b'ubara sobia diadua. Mebērā nok'ota nūmuk'ārīrā kīrākuita nūmadua. Zhārā sozuburia k'arebabi b'ubara k'arebarua sobia.

9 Soid'u zhi kuāg'a b'eaudua. Bia ēārā o ēā ūduamaūdua, oudua biatru. **10** Mebērāne zhi kuāg'a b'eaudua. Zhiya zhi wawiaitru b'eaudua. **11** K'ārē oita k'oa b'earāūdua. Jawurebiad'eba k'ārē oitru b'eba Nok'o Jesúsba krīnata oudua. **12** Daizezed'eba k'ārē jidaita krīcha jūā b'eba sobia b'eaudua, zuburia nūmūrā zrog'audua, baridua zhiwid'iudua. **13** K'ārē diaudua Daizezed'ebema zuburia k'ārē nesid'a b'era. Bia edaudua deid'u zebūdara. **14** Ibia jaraudua marā bī ēā oita pēwā b'era. Ibia jaraudua ik'azhirua jararāūdua. **15** Sobiaudua sobia b'e bawarara. Jēgaudua jēga b'e bawarara. **16** Mazhirāīnu bia b'eaudua, zhārā k'āñabara zhi zromane b'earāūdua, awuaraburu zuburia b'e bawarara ab'arikad'e b'eaudua. Krīcha banane b'earāūdua mazhi krīchaba.

17 Iab'aua marāta bī ēā ora ab'arika bī ēā orāūdua. Biata oudua jōmaū kīrābita. **18** Marāba osia b'ura obūdata adu-a b'eaudua jōmaū bawara. **19** Marā muā kuāg'ata b'ea, iab'aua marāta bī ēā ora ab'arika orāūdua, awuaraburu idaribiudua Daizezeba kīrūbiba pua k'awua omarēā. Maūēnabemata zhi b'umata mawūā b'ua:

Mūrēā zhārā k'awua oira, k'ārē od'ad'eba muāburu k'awua oya, maūta jaraburua Nok'oba. (*Deuteronomio 32:35*)

20 Maūba bu jura b'uta jarra k'ob'ura nek'obirua. Obisia k'ob'ura baniā dobirua. Mawūā oburubara buta bī ēā od'aba peraya. (*Proverbios 25:21-22*)

21 Ab'arika o ēāba bia ēā edre b'aerārūā, awuaraburu biata oburuba edre b'aebirua bia ēāta.

13 1 Zhārā jōma nok'orā edre b'audua. Nok'ora Daizezeba b'ud'a ēārā ne ēā, aramañne zhi b'ura Daizezeba b'ud'ata b'ua. 2 Mawūē nok'oba jaraburuta arib'ae ēārā, Daizezeba b'ud'ata arib'ae ēā. Mawūā arib'aed'a ēārā āzhi nok'oba k'awua oya. 3 Nok'orā duanu ēā biata ob'u perabiita, awuaraburu b'ea bia ēāta ob'u perabiita. ¿Nok'orā wawi ēā b'a krīña b'uka? Mobera biata odua, mawūārā bura bia jarad'aya āzhara. 4 Nok'orā Daizezebara izhi nezok'arā kīrāk'a b'usia bu biatabemata. Mawūāmina bua bia ēāta ora wawiarua. Bari nok'ota chub'e ēā, Daizezebara izhi nezok'arā kīrāk'a b'usia zhārā sāwūā oi b'ud'e od'amarēā, pua k'awua od'amarēā bia ēāta ob'ura. 5 Maūba nok'orā edre b'aibara, pua k'awua od'a ēbamarēā mawūā b'aid'e b'u ēā, awuaraburu mawūā b'aid'e b'ua mawūārā bigata k'awua b'uba. 6 Maūba mazha ne erub'ubari nok'orā plata diabadata dia b'ea, aramañne nok'orā Daizezebara izhi nezok'arā kīrāk'a b'ud'aba baridua mañne b'ea.

7 Jōmaññā diaudua marāba diaita b'ura: Ne erub'ubari nok'orā plata diaita b'ura diaudua. Drua āība ne weburubari nok'orā plata diaita b'ura diaudua. Wawiaita b'ura wawiaudua. Zhi zromane edaita b'ura zhi zromane edaudua.

8 Zhārāā deweta b'earāūdua miā k'ārēne. Awuaraburu dewed'e b'audua zhiya kuāg'aita. Zhārā kuāg'a b'ubara arib'ae b'ua Moisé ūrāg'ata. 9 Maūēnabemata mawūā b'ua: Kīma ēāta eruk'āīrārūā, miā bearārūā, nezrugarārūā, sewa nebūrūrārūā, ne zhārāne krīnarārūā. Maūta, baridu ūrāg'a awuruta jōma arib'aeid'ebema mawūā b'ua: Buzhi zhārā kuāg'aru buzhi kīrāk'a. 10 Kuāg'abara zhārā bī ēā o ēā. Mawūē Moisé ūrāg'ara arib'ae nūmaña zhārā kuāg'a b'uba.

11 Maūta arib'ae b'audua, ewari sāwūā nūmūta k'awua b'ed'ebara dazhirā ya piradrud'aibara k'āī b'era. Id'ibai dazhirā ēdrūira audre k'aita basia Jesús'd'ebema dazhirāba ījānata nūmūnebara. 12 Diamase nūmūta ūnadrū bod'o kīrāk'a ēdrūi ewarira k'aita basia. Maūba bia ēāta pārīguad'ebemata obadara idu b'ud'aya, bia ēā ūme zhōīta soldaorā kīrāk'a ne jūbūdara biata oita jūnaña ūnanebemata. 13 Ewarid'e b'e kīrāk'a kīrāēpa b'eaya. Fiestad'e beu b'ea ēā, kīma ēāta eruk'āī b'ea ēā, dazha krīñane b'ea ēā, zhō b'ea ēā, zhārāba ne erub'u

k'area bĩ eã b'ea eã. **14** Awuaraburu Nok'o Jesucristo kĩrãk'a b'eba orãũdua zharaba krĩnata.

Bia k'awua eã ijã b'ed'ebema

14 **1** Bia edaid'e b'ua bia k'awua eã ijã b'ura, mawũamina bĩ eã bed'eaid'e b'ũ eã izhi krĩcha ũrũrã. **2** Iab'aua ne jõma k'osia b'ua, waya dewarubara bia k'awua eã ijã b'ubara bari k'o b'ua ne ud'ebemata. **3** Ne jõma k'o b'ubara bĩ eã jaraid'e b'ũ eã ne jõma k'o eãrã, ne jõma k'o eãbara ne jõma k'o b'ura jara nũmaĩne b'ũ eã Daizezeba jidad'aba. **4** ¿Bura k'aipe nezok'a awurud'eta jara nũmaĩrã? Zhibariburu jaraya bia nũmũta o b'aeburũta. Mawũamina jipa nũmaña Nok'o Daizezera zhi zromaneba jipa nũmabiita.

5 Iab'aua ewari ab'ara biga dewarabema ewari k'ãñabara, waya awurũma ab'arika ewari jõma. Ab'a ab'ak'a b'eaudua mazha krĩcha b'ud'e. **6** Ewarita zhi wuag'a b'ubara Daizezeita ob'ua. Ewarita zhi wuag'a eãbara Daizezeita o eã. Ne jõma k'o b'ubara Daizezeita k'o b'ua zhibia ji b'uba Daizezea. Ne jõma k'o eãbara Daizezeita k'o eãta ab'arika zhibia ji b'ua Daizezea.

7 Dazhira miõta dazhikusaita b'ũ eã, miõta dazhikusaita beu eã. **8** Dazhita b'eburu Nok'oita b'ea. Dazhita beukuara Nok'oita beukuaya. Mawũe b'eta o beukuata Nok'oita b'ea. **9** Cristora maũ k'area beud'ata piradrũpe wakusa zok'ai b'esia, aramaũne b'esia beukuad'a Nok'ota zok'ai b'e Nok'ota.

10 Mawũe buara, ¿k'ãrẽã jara nũmaĩpe bũ mebeara? O buara, ¿k'ãrẽã bĩ eã jara nũmaĩpe bũ mebeara? Dazhira jõma kĩrãbita nũmeña Cristoba k'awua oi maẽ. **11** Maũenabemata zhi b'umata mawũã b'ua:

Murã b'ua, murã Nok'oba wãrãta jaraya, mu kĩrãbita
zhãrã jõma sãk'ok'od'e k'ob'eaya, jõmaũba jarad'aya
murã Daizezeta. (Isaías 45:23)

12 Aramaũne dazhara ab'a ab'aua Daizezea jarad'aya dazhid'ebemata.

13 Maũba ya wueta zhiya zhi jarad'a eã, awuaraburu krĩchaudua tẽnedrũbid'a eãbaita o b'aebid'a eãbaita mebeata.

14 Nok'o Jesús'deba muã k'awua b'ura miã k'ãrẽta ne mitiara ne eã izhikusara. Mawũamina iab'au krĩchama k'ãrẽta ne mitiaburu izhima mawũã b'ua. **15** Mawũamina zhikod'eba bũ mebeata bua sopua ora, ya bura nimi eã zhãrã kuãg'ai

b'ud'e. Maũba bu zhikoba jarita aduabirãrũã maũbari Cristo beud'ata. **16** Aramaũne marãta bĩ ãã jarabirãũdua k'ãrẽ obudara marãma bigad'eba. **17** Daizezeta Nok'od'ebemata nũmaĩrã zhikod'eba k'ãrẽ dobadad'eba nũma ãã, awuaraburu maũne nũmaña kĩrãẽpa b'ud'eba, adu-a b'ud'eba, sobia b'ud'eba Jawurebiad'eba. **18** Aramaũne Cristoba jara b'uta arib'ae b'ura Daizezema biga, zhãrãma biga.

19 Maũba adu-a b'ead'ebemane nũmeãña, zhiya zhi ùrãg'a soid'u nũmeãña. **20** Daizezeba zhãrã bia erunũmũta ãrĩrãrũã zhikoba. Wãrãnebai ne jõma nene ãã. Mawũãmĩna biga ãã k'ãrẽ k'obũruba awurũrãta b'aebiira. **21** Audre biga nezgara k'o ěbaita, miã vino do ěbaita, miã k'ãrẽta o ěbaita bĩ ãã obũruba b'aebii k'ãñabara bu mebeata. **22** ¿K'ãrẽrã k'oid'e b'ũka o k'o ěbaid'e b'ũka bu krĩchama? Mawũãbũru bũzhibitabai nũmadua Daizeze kĩrãbita. Sobia b'aya izhikusa bed'ea bara ěãrã izhima bigaba. **23** Mawũãmĩna iab'aũba k'ãrẽ izhima k'o b'e ěãta k'ora izhikusa bed'ea baraya bigata o ěãba izhi krĩchama. Jõma k'ãrẽ dazhi krĩchama biga ěãta obũrũra k'azhirua.

15 **1** Dazhi zarea nũmebara k'arebad'aibara zarea nũme ěãrã, aramaũne dazhiitabũru bia nũmeã ãã. **2** Dazhirã ab'a ab'ak'a zhãrãma bia nũmeãña biad'ebemane, aramaũne soid'u b'eadid'aya. **3** Miã Cristosid'a izhiitabũru bia nũma ěbasia. Awuarabũru maũñabemata zhi b'ũmata mawũã b'ua: Zeze, bũta ik'azhirua jarad'apead'ara mu ùrũ b'aesia. **4** Naara k'ãrẽ b'ud'apead'ara dazhi ùrãg'ata b'ũsid'a, mawũã zhi b'ũmabara k'ãrẽ zrog'a wãnigua nũmabiga b'ua Daizeze ùme bia nũmeta k'awua b'eamarẽã. **5** Daizezebara k'ãrẽ zrog'a wãnigua nũmabi b'ũbara marãã ab'au krĩchata diaya Jesucristoba krĩñane. **6** Aramaũne ãbaũba nemi ab'a Daizezeta ibia jarad'amarẽã dazhirã Nok'o Jesucristo Zezeta.

Bed'ea biara izhab'a judĩorã ěãĩtabema

7 Maũba marã zhiya bia edaudua, Cristoba dazhirã bia edad'a kĩrãk'a b'eadudua Daizezeta ibia jarad'amarẽã. **8** Mũã marãã jaraya, Jesucristora zesia judĩorã arib'aeita, aramaũne k'awuabigasia Daizezed'ebema wãrãta. Aramaũne arib'oesia zhãrã ědrũbita Daizezeba zok'aya ad'ata ãzhi zhibarirãta b'ead'aa. **9** Aramaũne Daizezeta judĩorã ěãba ibia jarad'amarẽã

izha sozuburia n̄m̄neba. Maũ̄enabemata zhi b'umata mawũ̄a b'ua:

Judíorã ēãne ed'a muã b̄ura ibia jaraya, muã b̄ura ibia jara trũãña. (2 Samuel 22:50; Salmos 18:49)

10 Dewara mawũ̄a b̄ua:

Judíorã ēãrã sobiaudua judíorã Daizezed'e bawara. (Deuteronomio 32:43)

11 Dewara mawũ̄a b'ua:

Judíorã ēãbara jõmaũba Daizezera ibia jaraudua, aramaũne zhi zromane edaudua zhãrã jõmaũba. (Salmos 117:1)

12 Dewara Isaíaaba mawũ̄asia:

Iab'a Isaíd'eba zeya, maũ pirab'ariya judíorã ēãta jureita, maũrãbara krĩchad'aya izhita. (Isaías 11:10)

13 Daizezebara izhita krĩchabi b'ua, mawũ̄e marã k'ãbãẽẽ sobia adu-a soid'u b'eabiya, aramaũne jipa izhitru krĩcha b'eamarẽã Jawurebia zaread'eba.

14 Mebẽrã, marãnebemata muã k'awua b'ura marã k'ãbãẽẽ biata b'ea, biod'e krĩcha k'awua b'eba zhiya zhi ũrãg'a b'ed'aya.

15 Mawũ̄amina mebẽrã, muã marãita bed'eata jipa jara b'usia marãba bude b'ud'amarẽã, mawũ̄a b'usia Daizezeba izhi biaba muã chãb'arid'aba **16** Jesucristo nezok'ata b'amarẽã judíorã ēãta b'erãita. Mawũ̄e muãrã bed'ea biata Daizezed'eta jarak'a b'ua, sacerdoteba nend̄w̄w̄ru Daizezeba krĩñata webari kĩrãk'a judíorã ēãrã aramaũne izhima we b'ua izhiita b'eamarẽã Jawurebiad'eba.

17 Mũrã Jesucristod'eba sobia b'ua Daizezed'ebemata arib'ae n̄m̄mba. **18** Mũrã ne awurud'era bed'aid'e b'u ēã, awuaraburu jaraid'e b'ua Cristoba m̄neba od'ata, aramaũne judíorã ēãba Daizezed'ebemata arib'aed'amarẽã mu ũrãg'ad'eba muã k'ãrẽ od'ad'eba. **19** Muãrã ũdud'ak'a zromata okuasía Jawurebia Daizezed'e zaread'eba. Aramaũne Jerusalénneba Ilírico druaid'u jõmaũã jarasia bed'ea biata Cristod'era.

20 Aramaũne muãrã Cristod'ebema bed'ea biara jara krĩña b'ua Cristod'ebema jarad'ak'a maẽ, aramaũne jara ēbaita zhãrãba jara b'u maẽ. **21** Awuaraburu muã krĩña b'ura zhi b'umata mawũ̄a b'ua:

Izhid'ebemata jarad'ak'a maẽrã k'awuad'aya. Izhid'ebemata ũrĩnak'a maẽrã sãwũãta k'awuad'aya. (Isaías 52:15)

Pablo wāita krīchad'a Romaĩnu

22 Maũ k'area Cristod'ebema bed'ea biata jara b'ũa mư̄rã tũma bio ba marãma wãĩrã. **23** Mawũãmına id'ibai sãma zhi jarag'aira ne ěã naũ druad'era, mawũẽ marãma wã krĩña b'ũa ta año bio baburũa, **24** mũta Espaĩa druad'era wãburud'era wãña marãma. Mũ berab'ari wãba mũã marã ũdu krĩña b'ũa, aramaũne baũacha marãba k'arebad'aya mũ maĩnu wãita b'usrid'a k'ob'ape marã bawara. **25** Mawũãmına k'ãwũwed'ara mư̄rã Jerusalẽnuẽna wãña, k'arebata edeya mebẽrãita. **26** Mebẽrã Macedonia druad'ebemabara Acaya druad'ebemabara bia obũdata plata diabuebũda mebẽrãnebema zuburia b'erãita Jerusalẽne. **27** Mawũã od'aira ãzhima bigata judĩorã mawũã k'arebad'aid'e b'asia. Judĩorã ěãba Daizezed'ebema biata judĩorãneba jidasid'aburũ ãzhabid'a k'arebad'aid'e b'ũa dazhi k'ãwũneta biad'eba. **28** Mawũẽ mũãrã maũta arib'aeburũta maũ platarã chãb'arikuape mư̄rã marã maẽ berab'ariya wãta Espaĩa druad'era. **29** Mũã k'awua b'ũa mũ marãma wãburud'era mư̄rã marãita ne biaba bira jũẽna bed'ea biata Cristod'eba.

30 Mawũãmına mebẽrã, mư̄rã marãã zuburia bed'eaya, dazhirã Nok'o Jesucristod'eba Jawurebiad'eba zhi kuãg'a b'ed'eba mư̄rã k'arebaudua mũbari zhiwid'i Daizezea. **31** Mư̄rã aramaũne bĩ ěã obi ěbamarẽã Jesũs'ebema ijã ěã b'eta Judead'e b'ea, aramaũne plata mebẽrã Jerusalẽne b'eirãita mũã edeita bia jidad'amarẽã. **32** Aramaũne Daizezeba krĩñaburũ marãma sobia jũẽpe ěnaũña marã maẽ.

33 Daizeze dazhi adu-a b'abi b'ũra nũmaña marã jũmaũ bawara. Amẽn.

Saludo diabuekuad'a

16 **1** Mũã marãã jaraya, wũẽrã Febe dazhirã mebeara bia nũmũã, izhira mebẽrã arib'aebarita b'ũa Cencrea pũwũrud'e. **2** Nok'o Cristod'eba bia edaudua, Cristod'ebemata b'era mawũã edad'ai b'ũd'e edaudua. Ne baridud'e k'arebaudua k'ãrẽ nesid'aburud'era, izhara k'arebasia biota, k'arebasia mũsid'a.

3 Saludo diaudua Priscila dewara Aquila, ãzhira mũ kĩrãk'a Jesucristod'ebema k'aud'a panũã. **4** ãzhira mũ k'area bebud'e

panasia, mañ k'area ãzhaara bari muãburu zhibia dia b'ũ ã, awuaraburu dewara zhibia ji panuã mebẽrã jõmaũba judforã eãba. **5** Dewara saludo diaudua mebẽrã ãzhi ded'a zhi jurebadata. Saludo diaudua Epeneto mu ne kuãg'ata, Acaya drudad'era izhaburu naara ijãsia Cristod'ebemata. **6** Saludo diaudua María, izhira biod'e k'ãrẽ ob'ua marãne ed'a. **7** Saludo diaudua Andrónico dewara Junia, ãzhira mu urerãta panuã, mu bawara panasia cárceld'e, ãzhira bia jara panuã Jesúsba zok'akuad'abara. ãzhara Cristod'ebema ijãsid'a mu nawed'a. **8** Saludo diaudua Amplia mu ne kuãg'ata Nok'o Cristod'eba. **9** Saludo diaudua Urbano, izhira dazhirã kírãk'a Jesucristod'ebema k'aud'a b'ua. Dewara saludo diaudua Estaqui mu ne kuãg'ata. **10** Saludo diaudua Apele, izhira bia numuã Cristod'ebemane. Saludo diaudua Aristóbulo ded'a b'era. **11** Saludo diaudua Herodión, izhira mu ureta b'ua. Saludo diaudua Narciso ded'a b'era, ãzhira Nok'o Cristod'ebemane b'ea. **12** Saludo diaudua Trifena dewara Trifosa, ãzhira biod'e Nok'o Cristod'ebema k'aud'a b'ea. Saludo diaudua mu ne kuãg'a mebea wũerã Pérsida, izhira biod'e Nok'o Cristod'ebema k'aud'a b'ua. **13** Saludo diaudua Rufo Nok'o Cristoba jurud'ara, saludo diaudua zhi papasid'a, muĩtabid'a izhira mu papa kírãk'a b'ua. **14** Saludo diaudua Asíncrito, Flegonte, Herma, Patroba, Herme, dewara saludo diaudua mebẽrã ãzhi bawara b'ea. **15** Saludo diaudua Filólogo, Julia, Nereo, saludo diaudua zhi nawek'aua, dewara Olimpaa, jõmaũã saludo diaudua Cristod'ebema ãzhi bawara b'ea.

16 Zhiya salud'audua Daizezed'eba kuãg'a. Jõmaũba saludo diabuebuda mebẽrã Cristod'ebemabara.

17 Mebẽrã, muã marãã jaraya, kírãkuitaudua zhãrãta awuara krĩchabi b'e k'areara, aramaũne b'aebi b'eta urãg'ata ãña jara b'ea marãba k'awad'apead'a k'ãñabara. ãzhi bawara arãũdua. **18** Mawũã b'ebara arib'ae duanu ã dazhirã Nok'o Jesucristod'era, awuaraburu arib'ae b'ea ãzha krĩñata. Aramaũne bed'ea bia numeba zhãrã sota sewa b'ea borekea zhi sewabi b'eta. **19** Cristod'e bed'ea biara marãbara arib'ae b'eta jõmaũba k'awua b'eba murã sobia b'ua marã k'area. Mawũãmima muã krĩña b'ua marã krĩcha banata b'eaita biata oita, bia eãta o ebaita. **20** Daizeze dazhi adu-a b'abi b'ubara dããrã eãne panchi k'ob'uya ãtõmiã marã jẽrũ edre.

Izhi biad'ebema dazhirã Nok'o Jesucristod'era nũamaña marã bawara.

21 Marãã saludo diabuea Timoteoba, izhira mũ kĩrãk'a Cristod'ebema k'aud'a b'ũa, mũ urredãbid'a saludo diabuebuda Lucioba, Jasónba, Sosípaterba.

22 Mũrã Tercioa, mũrã naũ k'arta Pablod'eta b'ũa nũamba marãã saludo diabuea Nok'o Jesucristod'eba.

23 Marãã saludo diabuea Gayoba, mũrã izhi ded'a b'ũk'ãrãã, izhi ded'a zhi jũrebibaria mebẽrãsid'a jõma. Marãã saludo diabuea Erastoba, izhira plata naũ pũwũrud'ebema wuag'abaria, saludo diabuea mebea Cuartoba.

24 Izhi biad'ebema dazhirã Nok'o Jesucristod'era nũamaña marã jõmaũ bawara. Amén.

Daizeze ibia jara jõbid'a

25 Daizezebara marã jipa nũamabi b'eya bed'ea biata mũã jarad'aba Jesucristod'ebemata, mawũã nũamabigaira izha k'awuabisia k'awuabi ãã b'ad'ata ewari na wed'auga.

26 Mawũãmina id'ibai k'awuabisia, aramaũne izha bed'eata jarabibarirãba jarad'aped'ata zhi b'ũamaneba, izhi Daizeze b'ai jõ ãã b'ũa ũrãg'ad'eba zhãrã jõmaũã k'awuabi nũambã arib'aed'amarẽã Jesucristod'ebema ijãĩrã. **27** Daizeze ab'abai b'ũabara ne jõma k'awua b'ũa, izhira Jesucristod'eba ibia jarad'aya ewariza. Amén.